

Djela Francesca Cabiance na istočnoj obali Jadrana

Fuks, Luciana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:616703>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Djela Francesca Cabiance na istočnoj obali Jadrana

Akadska godina: 2020./2021.

Mentor: izv. prof. dr. sc. Damir Tulić

Studentica: Luciana Fuks

Rijeka, 2021.

Sažetak i ključne riječi

1. Uvod	1
2. Povijesno umjetnički kontekst Jadranske obale tijekom 17. i 18. stoljeća	2
2.1 Skulptura tijekom 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji.....	3
3. Francesco Cabianca – život i rad	4
3.1 Glavne karakteristike, uzori i utjecaji	6
4. Cabiankin dolazak u Dubrovnik	7
4.1 Oltar benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici.....	8
5. Cabiancina radionica u Kotoru	9
5.1 Djela u Kotoru	10
5.1.1 Relikvijarij katedrale sv. Tripuna.....	11
5.1.2 Oltari u crkvi sv. Klare u Kotoru.....	13
5.1.3 Glavni oltar u crkvi sv. Josipa.....	15
5.1.4 Svetohranište u crkvi sv. Antuna u Perastu.....	16
6. Cabiankina kasnija djela u Dalmaciji – zadarski opus.....	17
7. Kasna djela i kiparev doprinos umjetnosti baroka.....	19
8. Zaključak	21
9. Popis literature.....	22
10. Popis reprodukcija.....	24
11. Reprodukcije.....	27

Sažetak i ključne riječi

U radu je prikazano djelovanje Francesca Cabianca na istočnoj obali Jadrana, točnije u Zadru, Dubrovniku i Kotoru. Cabianci pripada iznimno mjesto u baroknoj umjetnosti Dalmacije budući da je jedan od rijetkih mletačkih kipara koji se u jednom periodu svoje aktivnosti zajedno s radionicom preselio iz umjetničkog centra na periferiju. Njegova aktivnost u Dalmaciji i djela koja je ostavio temeljna su za proučavanje njegovog opusa u cijelini, a prelaze lokalne granice. Kiparev opus pretežito čini skulptura koja je predviđena za sakralne prostore. Od najvažnijih djela ističe se skulptura riznice sv. Tripuna u katedrali i glavni oltar u crkvi sv. Klare te kipovi evanđelista na oltaru Presvetog Sakramenta u Katedrali u Zadru. Elementi voluta ili dvostruko prepletenih vitica koje tvore kartušu često se pronalaze na svim kiparevim djelima, a teži za postizanjem teatralnosti svojih skulptura. Preferira korištenje raznobojnog mramora za postizanje dinamičnosti i kontrasta kompozicije.

Ključne riječi: Francesco Cabianca, istočna obala Jadrana, barokna umjetnost, sakralni prostori, lokalne granice, sedamnaesto i osamnaesto stoljeće

1. Uvod

Francesco Cabianca je jedan od mnogih mletačkih umjetnika koji je radio za dalmatinske naručitelje. Ono što ga čini posebnim je to što ostaje poduže vrijeme stvarajući na našoj obali. Camillo Semenzato ističe kako zapravo niti jedan drugi kipar aktivan u Veneciji u ovome razdoblju ne posjeduje toliku kompozicijsku specifičnost i pokretljivost gesta.¹ Osim što je prvotno djelovao u Dubrovniku, iznimna su njegova sačuvana djela Kotoru zahvaljujući dvojici lokalnih mecena. Općenito, u Dalmaciji u ovome periodu nastaju izraziti primjeri mramorne barokne altaristike dopunjene skulpturom. Od raznovrsnih umjetnika, zajedno sa Cabiancom su na sceni mnogi drugi kvalitetni kipari, poput Alvisea Tagliapietre (Venecija, 1670. – Venecija 1747.), Giovanni Marie Morlaitera (Venecija, 1699. – Venecija, 1781.), Baldassarea Longhene (Venecija, 1596. – Venecija, 1682.), Giuseppe Sardija (Sant'Angelo in Vado, 1680. – Rim, 1771.) i mnogih drugih koji ostavljaju jedinstven opus u našim krajevima. Iako je već mnogo bilo znano o pojedinim umjetnicima ovoga razdoblja u našim predjelima, primjerice, iz ključnih djela historiografa koji su sustavno prikazivali suvremenike svoje epohe, nužno je naglasiti kako je tek od 90-ih godina 20. stoljeća postignut iskorak u proučavanju kiparske baštine sedamnaestog i osamnaestog stoljeća na jadranskome podneblju. Tu se ponajprije ističu Miloš Milošević, Kruno Prijatelj, Radoslav Tomić i Damir Tulić, koji iznimno doprinose poznavanju mletačkih i lokalnih umjetnika istočne obale Jadrana ovoga razdoblja, te donose nove spoznaje i daju nove prijedloge na temelju detaljnog istraživanja arhivskih podataka koji još nisu u potpunosti proučavani. Nadalje, da bi se jasnije shvatio motiv stvaranja mnogobrojnih oltara i oltarne skulpture ovoga razdoblja, treba istaknuti kako se grade i pregrađuju brojne crkve koje zahtijevaju opremanje. Kako se postepeno mijenja tijekom liturgije nakon Tridentskog koncila, tako se mijenja i izgled interijera crkava. Djelatnost lokalnih radionica se značajno smanjuje te se naglasak stavlja na strane, pretežito venecijanske umjetnike. U daljnjoj razradi će biti prikazana važnost venecijanskih strujanja u našim krajevima i uopće povijesno – umjetnički kontekst ovoga razdoblja. Samim time će kroz analizu biti razrađen i život i djelovanje mletačkog kipara Francesca Cabianca na istočnoj obali Jadrana na prijelazu stoljeća.

¹ Semenzato, C., *La scultura veneta del Seicento e del Settecento*, Venecija 1966., str. 41

2. Povijesno umjetnički kontekst Jadranske obale tijekom sedamnaestog i osamnaestog stoljeća

Tijekom sedamnaestog stoljeća vidno je opadanje moći Mletačke Republike u odnosu na prijašnja stoljeća. Uz brojne ratove koji Mlečani vode protiv Osmanlija, pokrajina je dodatno oslabljena prirodnim nedaćama i epidemijama. Tako često izbivaju epidemije kuge, a značajna je 1667. godina kad dolazi do katastrofalnog potresa u Dubrovniku. U ovome kontekstu Dubrovčani namjeravaju napustiti grad i osnovati novi. No, kako su sačuvane gradske zidine, odlučeno je da će se grad u potpunosti obnoviti.² Krajem sedamnaestog stoljeća pristižu mnogi arhitekti iz Italije jer je naglasak na obnovi i izgradnji sakralne arhitekture u Dubrovniku i okolici. Kruno Prijatelj zaključuje kako zapravo nigdje u Dalmaciji nije došlo do izražaja umjetnosti baroka kao u Dubrovniku. Naime, tada dolazi do izgradnje najznačajnijih spomenika toga razdoblja – dubrovačke katedrale i crkve sv. Vlaha, Place i isusovačke crkve. U ovome razdoblju djeluju iznimni arhitekti na izgradnji jednih od najljepših primjera barokne sakralne arhitekture. Tu se među mnogima ističe arhitekt Marino Gropelli (Venecija, 1664. – Venecija, 1723.) koji nakon katastrofalnog požara 1706. obnavlja crkvu Sv. Vlaha.

Što se tiče sjevernoga Jadrana i Istre, početak sedamnaestog stoljeća u Istri obilježava Uskočki rat, koji posljedično osiromašuje narod te dijeli vlast na istarskome poluotoku. Karlo VI. proglašava Rijeku slobodnom lukom 1719. godine, a Rijeka postaje važno trgovačko središte. Što se tiče Istre, naglasak je na bratovštinama koje sakupljaju novce i donacije te opremaju crkve oltarima i skulpturama lokalnih i stranih umjetnika. Također, što se tiče urbanizacije, ovo razdoblje obilježava period izgradnje sela oko većih gradova. Stvaraju se ruralni predjeli kako na kopnu, tako i po otocima, te dolazi do procvata seoskih zajednica.³ Samim time se šire raznovrsna graditeljska načela, urbani motivi i arhitektonski simboli. Važnu ulogu u opremanju crkvi ruralnih predjela imale su bratovštine, a naglasak je na barokizaciji izvangradskih ruralnih područja. Što se tiče slikarstva, u Dalmaciji i Istri dominira venecijansko slikarstvo zbog utjecaja Mletačke republike. S druge strane, na dubrovačkom predjelu karakterističan je udjel slikara iz južnijeg dijela apeninskog poluotoka, a glavni razlog tomu su trgovačke veze s talijanskim gradovima druge strane Jadrana. Naposljetku, djelatne su i zlatarske radionice, bilo mletačke,

² Marković, V., *Crkve u Dalmaciji 17. i 18. stoljeća – prošlost i promjene*, HAZU, Gliptoteka, Zagreb, 2018., str 257

³ Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995., str.7

bilo domaće – a ostvaruju se diljem obale Jadrana, sve od sjevera pa do juga Dalmacije te Kotora. Tu se izdvajaju sa daleko izvrsnim radovima mletački kipar Francesco Cabianca, koji je skulpturom opremio kotorski moćnik u katedrali sv. Tripuna, te domaći slikar Petar Mattei (Dubrovnik, 1670. – Dubrovnik, 1726.), koji oslikava dubrovački katedralni moćnik.

2.1 Skulptura tijekom 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji

Tijekom 17. stoljeća u Dalmaciji dolazi do pada djelovanja domaćih kiparskih radionica, a sve se više importiraju mletački kipari. Samim time, dolazi do zamjene drvenih ili kamenih oltara mramornima. Oltari koji zamjenjuju dotadašnje kamene i drvene oltare domaćih majstora, importiraju se ponajprije iz Venecije, te u nešto manjim količinama Rima i okolice. Zašto je tomu tako, uviđamo kako zapravo u dalmatinskim kamenolomima i radionicama nema mramora. Mramor se dobavlja sa druge strane Jadrana, ili su se već kupovali gotovi primjerci oltara, isto tako iz Italije.⁴ Istaknuti mletački graditelji, kipari i altaristi poput Baldassarea Longhene, Giovannija Marie Morlaitera, Alvisea Tagliapietre, Francesca Cabianca i mnogih drugih, proširuju svoje utjecaje duž cijele obale Jadrana te kako djeluju u našim predjelima, ostavljaju značajan broj primjera barokne skulpture. Samim time oni stvaraju izniman opus barokne altaristike u Dalmaciji ovoga razdoblja, koje odlikuje težnja za monumentalnošću i elegancijom, dramatičnost figurativnih prikaza i naglasak na ritmičnosti i teatralnošću. Što se tiče naručitelja u našim predjelima, tu je bilo od bogatih građana sve do bratovština, pučana te seljaka. Uglavnom se naručuje za sakralne objekte, no ponekad i u privatne svrhe. Također, neizostavno je spomenuti da su kao naručitelji djelovale samostanske zajednice poput Franjevac a i Benediktinaca. Naručuju mnogobrojne mramorne oltare bilo lokalih ili stranih majstora. U kontekstu opusa Cabianca, u nastavku će biti riječi o ugovoru benediktinske samostanske zajednice i mletačkog kipara oko izrade mramornog oltara benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici, iz 1704. godine.

⁴ Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995., str.20

3. Francesco Cabianca – život i rad

Kipar Francesco Cabianca rođen je u Veneciji 1666. godine. O samome životu Francesca Cabianca te njegovu boravku na istočnoj obali Jadrana, поближе u Dubrovniku i Kotoru, govori nam njegov suvremenik Tomaso Temanza u knjizi "Zibaldon". Cabianca je imao dvoje djece iz drugoga braka sa Laurom Cipri, a žena iz prvoga braka zvala se Lucietta Cabianca.⁵ Prvo poznato Cabiankino djelo je kip po uzoru na rimskog Antinoja, danas u dvorištu venecijanske palače Grimani da Ca'Granda. Krajem 17. stoljeća kralj Francuske Luj XIV. naručio je kopije poznatih antičkih skulptura koje su od raznih venecijanskih kipara dodijeljene Parizu.⁶ Naime, djela koje su naručili kralj i njegov dvor predstavljala su mnoštvo kipova i poprsja mitoloških i alegorijskih likova, a izradili su ih venecijanski kipari koji su bili na dobrome glasu, poput Pietra Baratte (Carrara, 1668. – Carrara, 1729.), Antonio Tarsia (Venecija, 1663. – Venecija, 1739.), Antonija Corradinija (Venecija, 1688 – Napulj, 1752.), Giovanni Bonazze (Venecija, 1654. – Padova, 1736), Cabianca, trojice braće Groppelli i mnogih drugih.⁷ U ovome kontekstu, naglasak je na Cabianci i Heinrichu Meyringu (Rheine, 1638. – Venecija, 1723.), koji nisu kipove dostavili na vrijeme. Prema Tomassu Temanzi, Cabianca u Dubrovnik iz rodne Venecije dolazi po savjetu liječnika Giovannija Artmanna, koji mu je preporučio „više morskoga zraka“ za oporavak od bolesti. Radovan Tomić smatra kako je ovo stajalište upitno jer uglavnom umjetnici dolaze zbog narudžbi naručitelja. Cabianca posjećuje i Split, te ga tada venecijanski general Marino Zane preporučuje kapetanu broda Bokelju Marku Gregorini.⁸ Temanza u „Zibaldonu“ ističe kako je Cabianca boravio u Dubrovniku godinu i pol dana kod poznate dubrovačke plemićke obitelji Sorkočević. Prihvaćaju ga kao gosta te od kipara naručuju glavni oltar u crkvi sv. Jakova na Višnjici 1704. godine, koji danas nije očuvan. Također, u Dalmaciji s njime boravi žena Laura Cipri, sin Pietro i kćer Tonina. Zatim putuje u Kotor po preporuci Marca Gregorina.

⁵ Temanza, T., *Zibaldon* (a cura di N. Ivanoff). Venezia-Roma 1963, 44

⁶ Benuzzi, F., *Committenze europee di scultura veneziana nel Settecento. Una panoramica e alcune ipotesi di lavoro*, RIHA Journal 0101, 2014, Special Issue "Collecting Italian Art North of the Alps", str. 2

⁷ Guerriero S., *Scultura veneziana del Settecento. I Atto*, in Canaletto & Venezia, catalogo della mostra (Venezia, Palazzo Ducale) a cura di Alberto Craievich, Milano 2019, str. 253

⁸ Temanza, T., *Zibaldon* (a cura di N. Ivanoff). Venezia-Roma 1963, 45

Tamo samo u četiri godine koje provodi, radi djela koja se mogu prepoznati kao najbolja u ovome razdoblju.

Sve ovo nam govori Temanza u *Zibaldonu*, a kojeg je rukopis objavljen 1963. godine. Upravo zato su se kipareva djela prepoznavala i dokumentirala neovisno o Temanzinim zapisima, još i prije 1963. godine. Već 1924. godine, Frane Jurić piše o Cabiancinom oltaru u crkvi sv. Klare u Kotoru te utvrđuje njegove naručitelje, dataciju oltara i signaturu. Nedugo nakon, 1938. godine, Ivo Stjepčević utvrđuje da je riznica katedrale sv. Tripuna otpremljena od strane Cabiance, te određuje naručitelje. Također, Miloš Milošević isto tako daje veliki doprinos u raspoznavanju Cabiancinog djelovanja na istočnoj obali Jadrana, uglavnom u Kotoru. Kruno Prijatelj u prilog daje svoja otkrića te Cabianci pripisuje oltar Gospe od Karmela iz 1696. godine, prije polaska u Kotor.⁹ Također, 1988. godine, Prijatelj iz spisa koje je pronašao u Državnom arhivu u Dubrovniku opovrgava Temanzin navod oko kipareva dolaska u grad, 1698. godine te točno zaključuje kako Cabianca dolazi u Dubrovnik 1702. godine.¹⁰ Gotovo najopsežniji doprinos spoznavanju ovoga mletačkog kipara daje Radoslav Tomić. Novija saznanja i prijedloge daju Damir Tulić i Mario Pintarić.

U Kotor Cabianca dolazi 1704. godine te otvara vlastitu radionicu. Tu dobiva opsežnije narudžbe, naime, posljednjih članova starog kotorskog plemstva obitelji Bolizza, za opremu skulpturom riznice sv. Tripuna u katedrali te glavnog oltara u crkvi sv. Klare. Također, jedan od Cabiankinih naručitelja, plemić Stjepan Raković, naručuje glavni oltar u crkvi svetog Josipa. Zaključuje se kako su naručitelji Cabiancinih djela uglavnom bili iz najviših redova tadašnjeg dalmatinskog plemstva te ga to čini prihvaćenim i uglednim kiparom. Nakon boravka u Dalmaciji i Kotoru, Cabianca se vraća u rodnu Veneciju. Ovdje se kao digresiju može navesti kako ugovor iz 4. Srpnja 1710. između Girardija i Cabiance govori o poteškoćama s kojima se susreću kamenoresci tijekom 17. stoljeća, te tada mnogi mletački kipari rade izvan Venecije. Prema tome, taj se dokument može povezati s Cabiankinom aktivnošću na istočnoj obali Jadrana i s mogućnošću novih zadaća, s obzirom na to da se kipar vratio u Veneciju iz Kotora krajem

⁹ Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995., str. 81

¹⁰ Prijatelj, K., *Cabiankin oltar u crkvi sv. Jakova na Višnjici u Dubrovniku*, Filozofski fakultet u Zadru Sveučilišta u Splitu, 12-13/1988-1989, str. 247

prvog desetljeća.¹¹ Godine 1711. radi reljefe na oltaru relikvija u sakristiji crkve Santa Maria Gloriosa dei Frari, što se smatra najizvrsnijim djelom cjelokupnoga kipareva opusa. Žena mu umire oko 1719. godine. Cabianca umire 1737. godine u bijedi u svojoj kući u Calle di Ca Foscari u S. Pantalon gdje je imao *bottegu*. Pokopan je u S. Giobbe.¹²

3.1 Glavne karakteristike Cabiance, uzori i utjecaji

Temeljne odlike Francesca Cabiance jesu dinamičnost, koja se ističe u zanosima likova, kompozicije koje odišu elegantnošću i poletnošću, te težnji za postizanjem virtuoznosti i teatralnosti. Kako bi stvorio još dojmljiviji prikaz, često u svojim djelima ponavlja elemente voluta ili dvostruko prepletenih vitica koje tvore kartušu. Preferira korištenje raznobojnih mramora za postizanje dinamičnosti i kontrasta kompozicije. Također, u mnogim djelima isprepliće figurativne motive sa dekorom, a anđeli koje modelira su ljupki, elegantno izrađeni i precizni u detaljima, te će biti uzor mnogim daljnjim generacijama kipara. Cabianca dobro raspolaže tehnikom svjetla i sjene kojom daje naglasak na ritmu linija i pridonosi dramatičnosti kompozicija. Miloš Milošević primjećuje kako se u pojedinim detaljima zapažaju prava umjetnička dostignuća koja se mogu mjeriti sa svjetski poznatim kiparima, a uzori se pronalaze i u Giustu Le Courtu (Ypres, 1627. – Venecija, 1679).

Kako bi pobliže razumijeli Cabiankin opus, važno je istaknuti mletački kiparski krug na prijelazu stoljeća u Dalmaciji. Dio kipara slijedi naturalizam Le Courta, dok nekolicina ima klasicizirajuće tendencije te se protivi naturalizmu. Naime, veliku ulogu ima toskanac Pietro Baratta koji 1693. godine dolazi u Veneciju, a koji znatno i direktno utječe na Cabiancu.¹³ No, kako je Giuseppe Torretti usko vezan uz Barattu, zapravo najintenzivnije koristi klasicizirajuće elemente u mletačkome kiparstvu ovoga razdoblja. S druge strane, usporedno djeluju kipari koji njeguju naturalističke tendencije, poput obitelji Bonazza.¹⁴ Što se tiče Cabiankinog ranog opusa karakterističan je upravo naturalizam preuzet od Le Courta, da bi potom u svom radu bile

¹¹ Seražin, H. i Klemenčič, M., *I contratti di garzonato degli scultori, lapicidi e intagliatori veneziani (I)*, Acta Historiae Artis Slovenica 7, 2002, str. 169

¹² Temanza, T., *Zibaldon (a cura di N. Ivanoff)*. Venezia-Roma 1963, 44–45

¹³ Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995., str 75.

¹⁴ Ibid., str 75

primjetne karakteristike Filippa Parodija (Genova, 1630. – Genova, 1702).¹⁵ No, neposredno početkom novoga stoljeća Cabianca počinje koristiti nove klasicističke tendencije venecijanskog kiparstva.¹⁶ Kako se na Cabiankinim djelima uviđaju elementi obojice baroknih kipara, Radoslav Tomić zaključuje kako kiparevo „formiranje u sjeni Baratte i Parodija rezultira s jedne strane klasicističkim linearizmom, a s druge dinamikom i gipkošću svojstvenom rokokou“ (Tomić, 1995.).

S druge strane, Tommaso Temanza ističe Cabiancu kao vjernog sljedbenika Le Courta. No to bi bilo previše općenito tvrditi, znajući koliko je zapravo Le Court utjecao na sve kipare ovoga razdoblja, odnosno svi su se kipari djelomično ili potpuno ugledali na Le Courtova djela. Veći utjecaj na Cabiancu izvršio je Baratta, s kojim je surađivao i razmjenjivao mišljenja. Također, neizostavno je spomenuti kao uzore Parodija i Bonazzu, koji isto tako direktno utječu na Cabiancu. Naime, oni elementi koje preuzima od Parodija mogu se zamijetiti na padovanskom svetištu Capella delle Reliquie koji ima slične karakteristike poput Cabiancinih,¹⁷ gdje mletački kipar od Parodija preuzima virtuoznost i ritmičnost u prikazivanju reljefa i oltara. Tako se može sa sigurnošću zaključiti čijim djelima je inspiriran Cabianca, te otkuda potječu elementi koje koristi u svojim djelima, poput sklonosti prema dinamici i ritmu, ali težnji za elegancijom i linearizmu.

4. Cabiancin dolazak u Dubrovnik

Neposredno prije putovanja u Dalmaciju, Cabianca radi kip sv. Benedikta iz 1695. godine, u crkvi S. Michele in Isola, koje zapravo u jednostavnijim elementima najavljuje kako će kipar stvarati sljedeća djela.¹⁸ Camillo Semenzato tvrdi kako je ovo, naime, jedino djelo prije kiparevog putovanja u Dalmaciju, no relativno nova istraživanja i interpretiranja već poznatih arhivskih vijesti omogućila su Damiru Tuliću i Mariju Pintariću da se prije odlaska u Dalmaciju

¹⁵ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 147

¹⁶ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 147

¹⁷ *Ibid.*, str. 93

¹⁸ Semenzato, C., *La scultura veneta del Seicento e del Settecento*, Venezia 1966, 41

Cabinaci mogu atribuirati još neka djela iznimne kvalitete.¹⁹ Naime, Sebastian Flori iz Udina naručuje oltar i oltarne skulpture za crkvu San Crisoforo, 1697. godine. Samim time, Cabianca je zadužen za izradu četiri mramorna kipa za oltar, dok arhitekt Antonio Viviani izvodi arhitektonski dio oltara. U ovome kontekstu plauzibilno je zaključiti kako je ovo prva suradnja dvojice kipara koja će se opet ponoviti, desetljeće nakon, na oltaru Presvetog Sakramenta u zadarskoj katedrali iz 1719. godine o kojemu će biti riječi u nastavku rada.²⁰ Dolaskom u Dalmaciju, početkom 18. stoljeća, u Dubrovniku Cabianca radi nesačuvani mramorni oltar benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici, 1704. godine, a dugo mu je vremena bio pripisivan oltar Gospe od Karmena u franjevačkoj crkvi u Dubrovniku naručen od obitelji Sorkočević. Taj oltar je naime pripisan mletačkome kiparu i altaristu Bernardu Tabaccu (Venecija, 1656.–Bassano, 1729.), a 1696. godine naručuje ga obitelj Sorkočević u franjevačkoj crkvi u Dubrovniku.²¹

4.1 Oltar benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici

Cabiankino, sigurno no danas izgubljeno djelo u Dubrovniku je mramorni oltar benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici. Općenito, samostan je osnovan u 13. stoljeću uz Benediktinsku crkvu sv. Jakova na Višnjici. Samostan je izgrađen sa gotičkim karakteristikama, no nakon potresa u Dubrovniku, 1667. godine, samostan je pregrađen i barokiziran. Propast doživljava tijekom Napoleonove vladavine.²² Upravo je to glavni razlog gubitku oltara, a crkva je oduzeta benediktincima u doba Napoleonove vladavine.²³ Glavni oltar se poznaje iz dokumenta povijesnog arhiva u Dubrovniku iz 1704. godine, odnosno ugovoru Cabiance i benediktinskih redovnika sv. Jakova. Ovo nam govori kako su naručitelji, osim bogatih plemića,

¹⁹ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 147

²⁰ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 147

²¹ Tulić, D., *Prilozi za Bernarda Tabacca i nota za Giovannija Toschinija i Francesca Cabiancu*, *Razprave in Članki*, str. 99

²² Horvat-Levaj, K., *Benediktinski samostan sv. Jakova u Dubrovniku*, Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu, 42/43 — 1999/2000, str. 82

²³ Prijatelj, K., *Cabiancin oltar u crkvi sv. Jakova na Višnjici u Dubrovniku*, Filozofski fakultet u Zadru Sveučilišta u Splitu, 12-13/1988-1989, str. 247

bratovština i pučana bile i redovničke zajednice, u ovom slučaju Benediktinci. Naime, Sam oltar bio je ugovoren u kolovozu, 1703. godine. Arhivski dokument svjedoči o Cbiankinom boravku u Dubrovniku, od 1702. do 1704. godine. Samim time, Kruno Prijatelj plauzibilno iznosi zaključak kipareva boravaka u Dalmaciji i opovrgava Temanzin navod oko kipareva dolaska u Dubrovnik, 1698. godine. Također, dokument nam govori o samome izgledu izgubljenog oltara: oltar je bio izveden iz kararskog mramora, s umetcima od raznobojnog mramora, što je jedna od glavnih Cbiankinih karakteristika. Oltar je izrađen prema kiparevu drvenom modelu.

5. Cabiancina radionica u Kotoru

Cabianca između 1703./1704. godine i 1708. godine boravi u Kotoru te osniva radionicu ključnu u ovome razdoblju, čiji se opus smatra najvećim Cbiankinim postignućem. Radionica je djelovala od 1704. do 1708. godine. Za pretežit dio radova radionice zaslužni su naručitelji Ivan i Vinka Bolizza.²⁴ Tako u ovome razdoblju Cabianca sa svojim suradnicima izrađuje mramorni relikvijarij katedrale sv. Tripuna i značajne barokne oltare u crkvama sv. Klare i sv. Josipa. Naime, Milošević je došao do zaključka o brojnosti Cbiankinih djela. Cabianca je sa suradnicima isklesao ukupno 13 svetačkih kipova, 27 kipova anđela i 13 reljefa. Što se tiče Cbiankinih suradnika, poznato ih je deset. To su: braća Torresini – Tomaso-Mafio, Bastian i Antonio-Toni Toresini, koji pripadaju obitelji klesara koji djeluju u Veneciji i Venetu²⁵, slijede Checo Coberto, Checo Marcholini, kipar Giacomo Gastaldi i Momolo Padoan, kipar Zorzi Cigogna, pomoćnik kipara Cesare Fontana te glačalac mramora i pomoćnik kipar Giacomo Biscion. Milošević dodaje kako se mladić Momolo Padoan neposredno tijekom rada sa Cabiancom ipak vraća u Veneciju.²⁶ Među kiparima postojala je disciplin, a sve kipove je sam klesao Cabianca.²⁷ Milošević primjećuje kako u dokumentima nema podataka o tome je li Cabianca ranije planirao i radio sheme za iznimna djela u Kotoru. Ovo pitanje se postavlja stoga što je u pisanim izvorima utvrđeno kako je sporazum o dekoriranju kotorske katedrale i nacrt o izgradnji glavnog oltara sv. Klare općenito već bio planiran prije Cbiankinog dolaska u Kotor.

²⁴ Milošević, M., *Konte Stjepan Raković, mecena Cbiankinog glavnog oltara u crkvi sv. Josipa u Kotoru*, Istarski arhiv – Kotor, 16/17, str. 303

²⁵ Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, 18, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 282

²⁶ Milošević, M., *Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 1959, str. 119

²⁷ Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995., str 84

Najugledniji i glavni od suradnika bio je kipar Mafio Torresini, jedan od trojice braće, koji plaća najveći porez, ali je pridonio i uvelike pomogao u ostvarenju Cabiankinih djela u Kotoru. Jedan od detalja koje iznosi Milošević, a koji se čini vrlo pretencioznim, je taj da bi Mafio trebao „naknaditi sve materijalne posljedice ako bi se javila potreba ispravaka neke bitnije greške kod izrade mramornih blokova i ukrasa relikvijarija i dva oltara“²⁸, što uistinu dokazuje koliko je zapravo sam pristup radu bio striktan. Također, koliko je Mafio bio izvrstan suradnik govori u prilog kako mu Cabianca daje 50 dukata „kao nagradu iz zahvalnosti za naporan rad“.²⁹ Može se ovime zaključiti kako je veći dio svojih djela Cabianca izveo uz pomoć svoje mletačke radionice. U ovome razdoblju također nastaje i terakotni model s prikazom bičevanja svetog Tripuna, koji čini jedan od tri terakotna djela ovoga umjetnika. Iznimno detaljno izrađen, uočava se ekspresija agonije i boli sv. Tripuna. Ovaj terakotni model nastao je kao jedan od osam mramornih reljefa koji prikazuju svečevo mučeništvo u kapeli relikvija u kotorskoj katedrali, a to je također bio prvi publicirani Cabiankin model te najraniji primjer sačuvanog *bozzetta* za neko kiparsko barokno djelo u Dalmaciji.³⁰

5.1 Djela u Kotoru

Za proučavanje Cabiankinih djela u Kotoru, ključan je Miloš Milošević koji u svoja dva znanstvena rada „Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru“ te „Konte Stjepan Raković, mecena Cabiankinog glavnog oltara u crkvi sv. Josipa u Kotoru“ pobliže prikazuje kiparev doprinos. Također, značajno istraživanje života i djela Francesca Cabiance u Kotoru iznosi i Radoslav Tomić u znanstvenome radu „Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji“. Isto tako, u svojem pregledu mletačke barokne skulpture u mramoru Camillo Semenzato iznosi izvoran Cabiankin rad u Kotoru, smatrajući kako je upravo kotorski opus ovoga umjetnika najznačajniji. U radu je već bila spomenuta nekolicina djela u Kotoru koje su izveli Cabianca i suradnici – to su mramorni relikvijarij katedrale sv. Tripuna i barokni glavni oltari u crkvama sv. Klare i sv. Josipa te terakotni model s prikazom bičevanja svetog Tripuna.

²⁸ Milošević, M., *Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 1959, str. 121

²⁹ *Ibid.*, str. 121

³⁰ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 156.

Također, tu su i iznimni barokni oltari sv. Ante Padovanskog i sv. Frane Paulskog te kipovi anđela na oltaru sv. Ante Padovanskog te svetohranište u franjevačkoj crkvi sv. Antuna u Perastu.³¹ Između ostalog, još jedno djelo koje je bilo atribuirano Cabianci i Bonazzi dugo vremena je reljefni prikaz *Navještenja* u svetištu Gospe od Škrpjela. No, ispostavlja se da je reljef izradio mlečanin Bartolo Modolo (Venecija, 1684. – 1771.).

5.1.1 Relikvijarij katedrale sv. Tripuna

Kao najvažnije i vrlo zahtjevno djelo Cabianca dobiva za izraditi u katedrali sv. Tripuna. Naime, Ivan Bolizza i njegova žena Vinka naručuju te financiraju opremanje moćnika katedrale svojega grada. Iz dokumenata je poznato kako je moćnik već bio opremljen i pregrađivan tijekom 17. stoljeća. Tu se ističe Urban de Surgge koji 1640-ih godina rezbari ormar za moći, dok ga pozlaćuje mletački majstor Lorenzo Panfazzi.³² Smatra se kako su pregovori o opremanju moćnika vođeni i prije nego što je Cabianca uopće došao u Kotor, a na to upućuju stariji nacrti. Ne zna se točno kad se moćnik opremao, no autori poput Miloševića i Tomića ističu kako je najvjerojatnije od dolaska Cabianca u Kotor, 1704. godine, pa sve do 1708. godine, kad je biskup Marin Drago u vizitaciji pronašao relikvije u sakristiji katedrale.³³ Kako je izgledao 1688 god. možemo pretpostaviti po podacima kanonske vizitacije Marina Draga: „arte sculporis optime insculptum et undique deauratum cum imaginibus Sanctorum, exculptis decenter ornatum“. Neposredno početkom rada na pregrađivanju relikvijarija, Cabianca istodobno preuređuje i daje novi oblik unutrašnjosti. Ulaz u relikvijarij flankira dva pilastra. Na kapitelima pilastara sjede dva anđela s košarama cvijeća, a treći anđeo smješten je na središtu lučnog otvora. Služeći se raznobojnim mramorom izvodi šest polustupova s jonskim kapitelima. U samome središtu nalazi se mramorni sarkofag kojega drže anđeli. Na sarkofagu je kip pokleklog sv. Tripuna. Kip sv. Tripuna karakterizira virtuoznost i dramatičnost, a to uočava u samome položaju kipa koji ima pogled prema Bogu, u molitvi. Draperija je izrađena poletno i realistično, a karakteristični su i uvojci kose koje Cabianca ponavlja u svojim djelima. U ostalim nišama koje flankiraju glavnu nišu nalaze relikvije drugih svetaca. Ispod niša su reljefi koji prikazaju prizore svečeva života.

³¹ Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, 18, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 284

³² Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji, Zagreb, Matica hrvatska*, 1995., str 87

³³ Ibid., str. 87

Kao digresiju ovoj analizi, bitno je istaknuti kako u ovome razdoblju nastaje i terakotni model s prikazom bičevanja svetog Tripuna, koji čini jedan od tri terakotna djela ovoga umjetnika. Iznimno detaljno izrađen, uočava se ekspresija agonije i boli sv. Tripuna. Ovaj terakotni model nastao je kao jedan od osam mramornih reljefa koji prikazuju svečevo mučeništvo u relikvijariju katedrale sv. Tripuna. Ovo čini prvi publicirani Cabiankin model te najraniji primjer sačuvanog *bozzetta* za neko kiparsko barokno djelo u Dalmaciji.³⁴ Utvrdivši ovo, osam reljefa izvedenih iz mramora prikazuju različite scene i patnje svetog Tripuna. Kao neki od njih bitno je navesti reljefe Sv. Tripuna ispred rimskog nadstojnika Akvilina u Niceju, prizor Bičevanja sv. Tripuna, prizor sv. Tripuna kojeg vuku konji, prizor sv. Tripuna kojeg batinaju, reljef Sv. Tripuna kojeg muče upaljenim bakljama, prizor saslušanja sv. Tripuna, prizor sveca kojeg odvođe na stratište i prizor kako svecu odrubljuju glavu.³⁵ Na vijencu je šest od ukupno jedanaest anđela koji drže glazbene instrumente, a izvedeni iznimno studiozno. Upravo će ovi anđeli sa relikvijara mletačkome kiparu kasnije poslužiti u izradi anđela na ključnom kamenu oltara i na vrhu oltara u Ceredi, iz 1714. godine.³⁶ Nadalje, oltar je postavljen u središtu, ispred crvene kovane rešetke na kojoj se nalazi monumentalni križ. Oltar se nalazi na dvije plitke stepenice od crvenog mramora sa malim udjelom bijelog mramora. Kartuša s volutama na antependiju oltara je izrađena iz smeđeg mramora. Camillo Semenzato također daje vrlo detaljan opis oltara Sv. Tripuna i zaključuje kako je upitno od koga Cabianca izvodi svoj stil.³⁷ Pritome smatra kako shema oltara derivira iz urne svetog Maksima u venecijanskoj crkvi San Canciano, djelu kipara Clementea Mollija iz 1639. godine. Naposljetku, sama organizacija prostora relikvijarija analogna je Parodijevoj Cappelli delle Reliquie u padovanskoj Basilici del Santo.

³⁴ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 156

³⁵ Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, *Matica hrvatska*, 1995., str 87

³⁶ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 152

³⁷ Semenzato, C., *La scultura veneta del Seicento e del Settecento*. Venezia 1966, 41

5.1.2 Djela u crkvi sv. Klare u Kotoru

Sljedeće značajnije djelo Cabiankinoga opusa u Kotoru nalazi se u crkvi sv. Klare. Ovdje nastaje glavni oltar te oltari sv. Ante Padovanskog i sv. Frane Paulskog. U ovoj crkvi Cabianca je također izradio i kipove anđela na oltaru sv. Ante Padovanskoga.

Glavni oltar je izrađen između 1704. i 1708. godine, kao svojevrsni posthumni spomenik naručitelja. Naime, godine 1704. umire donator Ivan Bolizza prema čijoj oporuci kipar započinje rad, dok ga 1708. spominje biskup Marin Drago, najvjerojatnije pri posveti same crkve, 15. travnja iste godine.³⁸ Samim time, za podizanje glavnoga oltara u franjevačkoj crkvi sv. Klare zaslužni su Ivan Bolizza i njegova supruga Vinka. Milošević utvrđuje kako su pregovori izgradnje glavnog oltara u sv. Klari vođeni prije 1704, te da je izvorni nacrt donesen ranije, još vjerovatno u Veneciji.³⁹ Glavni oltar karakterističan je po tome što je Cabianca sa suradnicima izveo ukupno 37 kipova, različitih veličina, što je uistinu povelik broj skulpture. Također, kompozicijski je oltar karakterističan po tome što svojom monumentalnošću odjeljuje unutrašnji dio svetišta od glavnog broda. Oltar se dijeli na tri dijela, od kojih su bočni simetrični, a središnji je poseban po mramornoj žutoj zavjesi koju nose kipovi anđela. Općenitno, na pilastrima oltara koji odvajaju tri dijela, postavljeni su kipovi anđela. Na bočnim dijelovima oltara, uočava se kartuša, a iznad je zakačena za kapitele pilastara cvjetna girlanda. Središnji dio oltara ima svetohranište koje je rađeno uvelike detaljno, iz raznobojnog mramora. Što se tiče oltarne menze, bogata je skulpturom. Na njoj su kipovi sv. Frane i sv. Klare, a između njih je svetohranište s dvije male anđeoske figure. Iznad kipova sv. Frane i sv. Klare, nalaze se dva mala putta koja drže ikonu Bogorodice s djetetom koja je pozlaćena. Okvir ikone čine mramorni oblici sa malenim anđeoskim glavama. Kao sama pozadina cijelome ambijentu oltara postavljen je zastor od žutog mramora, a koji nije čest prizor u našim krajevima. Monumentalni zastor podržavaju dva mala anđela na vrhu stupaca koji čine središnji dio oltara. Na vijencu, između anđela, nalaze se kipovi sv. Ivana Krstitelja, sv. Vinka Fererskog i Boga Oca u sredini. Bitno je napomenuti kako cijela skupina anđela koja su dosad navedena zapravo čine shemu za ostale Cabiankine radove, odnosno radove njegove radionice. Uz Cabiancu, iz dokumenata se zna kako je na

³⁸ Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, 18, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 282

³⁹ Milošević, M., *Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 1959, str. 11

ovome djelu sudjelovao i Tomaso Maffio Torresini jer čini jednog od članova koji su potpisali ugovor 24. studenoga 1704. godine o podizanju oltara u crkvi Sv. Klare i sv. Josipa te opremanje relikvijarija katedrale sv. Tripuna. Ono što se primjećuje je da je na ovome djelu sudjelovala i radionica upravo zbog karakterističnosti koje ne određuju Cabiankin štih. Naime, mogu se uvidjeti konkretne krutosti u modeliranju lica i ruku, shematizmi u oblikovanju draperije te neusklađene proporcije određenih dijelova skulpture oltara.⁴⁰ Na kraju, što se tiče uzora ovoga oltara, ima ih mnogo. Prvenstveno su tu zavjese u žutom mramoru koja ima funkciju pozadine cijele kompozicije oltara, čijih se mnogo primjeraka pronalazi u Veneciji i Venetu. Najsličniji ovome je onaj A. Tiralija, u crkvi SS Giovanni e Paolo, iz 1705. godine. Isto tako, središnji dio glavnog oltara u crkvi Madonna delle Grazie u Este iz 1692. godine, karakterističan je po korištenju raznobojnog mramora, a tu je i zavjesa od žutog mramora što ide u prilog kako je možda Cabianca otuda derivirao iznimnu zavjesu kao pozadinu za svoj glavni oltar.⁴¹

Za slavolučni oltar sv. Antuna Padovanskog u crkvi sv. Klare u Kotoru, smatra se kako ga je izradila radionica Francesca Cabiance, odnosno Maffio Torresini i da je nastao u vrijeme podizanja glavnog oltara. Cabiancina su tri mramorna anđela na zabatu, a analogije se uviđaju se u striktnosti oblikovanja skulpture, geometriziranosti, stiliziranošću uvojaka kose te naglašenim kopcima. Radoslav Tomić zaključuje kako se sličnosti vide u oštrom rezanju rubova i nabora na kipovima sv. Tripuna i anđela koji nose njegov sarkofag u moćniku katedrale. Analogije kipova anđela ovoga oltara pronalaze se i s kipovima evanđelista Ivana i Mateja na glavnom oltaru u crkvi sv. Josipa. Ono što je karakteristično na kipu sv. Ivana, a možemo povezati s anđelima oltara sv. Antuna Padovanskog su isti položaj obje skulpture, nabiranje draperije, ali i karakteristična kosa gustih uvojaka i oblikovanje lica. Upravo zbog ovih karakterističnosti se smatra kako su oltari sv. Ante Padovanskoga i sv. Frane Paulskoga podignuti u isto vrijeme kada i glavni oltar sv. Klare⁴².

⁴⁰ Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, 18, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 284

⁴¹ Tulić, D., *Nepoznati anđeli Giuseppea GropPELLIJA u Zadru i nekadašnji oltar svete Stošije u Katedrali*, *Ars Adriatica* 6/2016., str. 164

⁴² Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, 18, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 285

Nadalje, slijedi oltar sv. Franje Paulskog za kojeg se isto tako smatra kako je izradila radionica Francesca Cabiance, odnosno glavni suradnik Maffio Torresini.⁴³ Nastaje u razdoblju od 1704. do 1708. godine, kada Cabianca djeluje u ovoj crkvi. Oltar je tipološki vrlo sličan oltaru sv. Antuna Padovanskog. Naime, vidimo kako je oltar slavolučno odlikovan, a na polukružnom zabatu nalaze se tri kipa anđela. Središnji kip putta je doduše na ovome primjeru oltara uvelike manji od bočnih, koji dominiraju zabatom. Kipovi bočnih anđela imaju raširena krila, a postavljeni su na način da cjelokupnu scenu oltara odlikuje harmonija i simetričnost.

5.1.3 Glavni oltar u crkvi sv. Josipa

Poznavanju glavnog oltara u crkvi sv. Josipa uvelike su doprinjeli Milošević i Jurić njegovom detaljnom analizom. Za razliku od ostalih većih narudžbi u Kotoru, naručitelj ovoga oltara nije bio poznat donedavno. Prilog poznavanju naručitelja mogli bi zaključiti na temelju grbova sa svake strane oltara, a Milošević zaključuje kako u oporuci *contea* Stjepana Rakovića saznajemo čiji je grb i tko je mecena. Naime, Stjepan Raković piše oporuku 26. lipnja 1708. godine u Herceg–Novom, dvije godine prije svoje smrti. Ova činjenica ide u prilog tome da nas u jednome dijelu dokumenta oporuke Raković obavještava kako je upravo on naručitelj ovoga oltara.⁴⁴ Također, za ovaj oltar zna se kako je oko arhitektonskog dijela u velikoj mjeri pomogla radionica Cabiance, no on je sam izradio kipove na njemu. Oltar je izrađen od bijelog mramora te ima dva grba, devet kipova te pet reljefa. Tematika koja odlikuje cjelokupnu oltarsku figuralnu kompoziciju je propovijedanje Evanđelja. Nad oltarom se nalazi Bog Otac i četiri evanđelista, dva sa svake strane Boga Oca. Bog Otac stoji na postolju podržavanom od jednog anđela. Sa lijeve strane Boga oca nalaze se kipovi sv. Marka i sv. Mateja. Sveti Marko prikazan je kao starac sa knjigom i likom lava do nogu. Sveti Matej je isto prikazan kao starac sa djetetom. Sa desne strane Boga Oca je sv. Ivan, u prikazu mladića te naposljetku sv. Luka sa knjigom u ruci. Što se tiče kompozicije cjelokupnog oltara, podijeljen je u tri dijela stupcima koji stvaraju simetriju i čine ovaj oltar monumentalnijim. S lijeve strane oltara između dva stupca je kip sv. Franje Asiškog koji je pogledom okrenut prema svetohraništu. S desne strane između stupaca je kip sv. Tripuna, koji je prikazan poput mladića te nosi model grada Kotora u ruci. Na njemu se mogu prepoznati zidine grada, katedrala, tvrđava i crkva Gospe od Počivala (kasnije Gospa od

⁴³ Ibid., str. 285

⁴⁴ Milošević, M., *Konte Stjepan Raković, mecena Cabiancinog glavnog oltara u crkvi sv. Josipa u Kotoru*, Istorijski arhiv – Kotor, 16/17, str. 304

Zdravlja) u brdu.⁴⁵ Nakon što je utvrdio mogućeg naručitelja ovoga oltara, Milošević dolazi do zaključka oko skulptura na postamentima stupova.⁴⁶ Naime, kako naručitelj preferira sv. Stjepana, a majka mu se naziva Ana, Milošević utvrđuje kako su na bazama stupova prikazani sv. Ivan Krstitelj, sv. Ana – prema imenu svoje majke, sv. Stjepan sa palmom mučenika – kao svetac patron naručitelja te sv. Antun Padovanski sa ljiljanom u ruci. Na antependiju oltara nalazi se reljef s tematikom Bijega u Egipt, kojega odlikuje izrazito vješto dočaran pejzaž. Ispred oltara nalazi se grobnica obitelji Raković.

5.1.4 Svetohranište u crkvi sv. Antuna u Perastu

Od Cabiankinog kotorskog opusa također je važno spomenuti i svetohranište na glavnom oltaru u nekadašnjoj franjevačkoj crkvi sv. Antuna u Perastu. Izrađen je iz mramora s prednje strane, te je vrlo malih dimenzija, čak manji od 1 metra.⁴⁷ Stražnji dijelovi svetohraništa su zidani i žbukani. Također, cijelo svetohranište odlikuje se simetričnošću, te je vrlo elegantnoga izgleda. Naime, uz polukružnu vratnicu jednostavnoga izgleda nalaze se stupići s jonskim kapitelima koji su izvedeni iz tamnog mramora te iznimno doprinose kontrastu svetohraništa. Sa svake strane stupića su vegetabilni motivi iz bijelog mramora koji doprinose harmoniji kompozicije svetohraništa. Na vrhu svetohraništa nalazi se skupina kipova koja čini 2 anđela te u sredini glavu putta. Upravo ovakva kompozicija ukazuje nam na Cabiancu, a to se može vidjeti prvotno u samome položaju kipova anđela, no i njihovu modeliranju tijela i lica. Kipovi anđela poistovjećuju se sa onima na glavnom oltaru u crkvi sv. Klare u Kotoru.⁴⁸ Upravo zato je skupina anđela sa glavnog oltara sv. Klare nit vodilja za interpretiranje djela poput ovoga svetohraništa, u crkvi sv. Antuna u Perastu. Dva bočna anđela podržavaju prazno polukružno postolje na kojemu se nalazila zemaljska kugla s raspelom što je čest motiv ovoga razdoblja, a pronalazi se i u Zadru, u monumentalnome izdanju. Također, još jedna analogija ovoga svetohraništa pronalazi

⁴⁵ Ibid., str 307

⁴⁶ Ibid., str. 307

⁴⁷ Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, 18, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str.289

⁴⁸ Ibid., str.289

se sa svetohraništem na glavnom oltaru crkve sv. Josipa u Kotoru, o kojemu je već bilo riječi. Istovjetnosti se pronalaze u cijeloj koncepciji svetohraništa, kipovima anđela te u dekoraciji s vegetabilnim volutama i viticama.

6. Cabiankina kasnija djela u Dalmaciji – zadarski opus

U Cabiancinom opusu u Zadru, ističe se skupina kipova na oltaru Presvetog Sakramenta u katedrali te dva anđela u crkvi Svetog Šime.

U drugom desetljeću u Zadru nastaje jedno od najvažnijih oltara na Jadranu uopće, a to je oltar Presvetog Sakramenta u katedrali sv. Stošije. Za izgradnju ovoga oltara novac je dao građanin Antonio Caerano, a Vicko Zmajević ga posvećuje 1722. godine. Zanimljivo je kako je tijekom podizanja ovoga oltara uklonjen stariji drveni tabernakul s glavnog oltara katedrale, a do toga je došlo zbog tadašnje tradicije koja se provodila prema konceptu milanskog nadbiskupa Karla Boromejskog (1538. – 1584.).⁴⁹ Što se tiče oltara općenito, Radoslav Tomić ističe kako je arhitektonski dio oltara izveo Antonio Viviani, mletački skulptor, dok skulptorski dio odrađuje Cabianca.⁵⁰ Oltar je stilski slavlolučnog oblika, a u pozadini se uočava prostran zastor od žutog mramora kojega drže anđeli sa svake strane. Ovaj motiv susreće se na ranijem Cabiancinom djelu iz Kotora u crkvi sv. Klare. Nadalje, oltar je bogat dekorativnim motivima od kojih se ističe balustrada i raznobojni mramor, te vegetabilni motivi na kapitelima. Oltar je podijeljen u tri dijela, od kojeg je središnji izbočen. Uočavaju se tri niše, u kojima su postavljeni kipovi proroka Mojsija i Ilije, dok je u središnjoj niši Pietà. Damir Tulić pripisuje ovo djelo mletačkome kiparu Paollu Callalu (Venecija, 1655. – 1725.).⁵¹ Nadalje, u središtu se uočava poprsje Boga Oca i prikaz pelikana u reljefu. Sa svake strane oltara su postavljena dva monumentalna postamenta za kipove. Na antependiju se nalazi medaljon u kojemu je reljefni prikaz Agnus Dei. Između

⁴⁹ Tomić, R., *Kiparstvo II: od XVI. do XIX. st.* (Umjetnička baština zadarske nadbiskupije), Zadar, Zadarska nadbiskupija, 2008., str. 133

⁵⁰ Radoslav Tomić, *Novi doprinosi oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji, u: Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 38, 1999. – 2000., str. 281

⁵¹ Tulić, D., *Spomenik ninskom biskupu Francescu Grassiju u Chioggi: prilog najranijoj aktivnosti venecijanskog kipara Paola Callala*, u: *Ars Adriatica*, 4, 2014., str. 340

ostaloga, na oltaru je istaknut i kip žene koja drži model crkve u rukama. Radoslav Tomić pretpostavlja kako ovaj kip predstavlja sv. Stošiju.⁵² Cabianca na ovome oltaru kleše kip Vjere u sjedećem položaju i anđele koji drže zavjesu ponad oltara. Ovu skupinu skulptura će Cabianca u sljedećem desetljeću ponoviti u župnoj crkvi Cinto Caomaggiore.⁵³ Također, nekolicina ostale skulpture koju je Cabianca realizirao na ovome oltaru donedavno je bilo teško atribuirati, a prepoznata je po dokumentima iz arhive. Radoslav Tomić iznosi analogije skulpture ovoga oltara s Cabiankinim kipovima u Kotoru. Ističe kako Cabiancin zadarski kip evanđelista Ivana izričito podsjeća na kip sv. Tripuna sa glavnoga oltara u kotorskoj crkvi sv. Josipa.⁵⁴ Također, autor atribuirao i poprsje Boga Oca Cabianci primjećujući kako je ono slično kiparevim oltarima u crkvi sv. Klare i sv. Josipa u Kotoru. Tomić isto tako atribuirao i kipove evanđelista Cabianci, od kojih ističe kipove sv. Marka i sv. Mateja te uviđa sličnost sa kotorskim kipovima sv. Frane te Boga Oca.⁵⁵ No, iako je vjerodostojno atribuirao skulpturu zadarskog oltara Presvetog Sakramenta Cabianci, smatra da „ako se prihvati Cabiancino autorstvo zadarskih skulptura onda treba računati na još veću ulogu suradnika koji su u kratkom vremenu izradili velik broj djela“

U radu je već bila spomenuta suradnja ova dva mletačka umjetnika. Damir Tulić i Mario Pintarić navode kako se pažljivijim čitanjem objavljenih arhivskih izvora spoznaje da su Cabianca i Viviani surađivali i prije dolaska na istočnu obalu Jadrana. Naime, za crkvu San Crisoforo, 1697. godine izvode oltar i kipove koje je naručio Sebastiano Flori iz Udina. Antonio Viviani je ostvario arhitektonski dio oltara, dok je Cabianca bio zadužen za skulptorski dio. Cabianca izrađuje četiri kipa, a to su dva anđela prema Vivianijevu nacrtu te kip sv. Kristofora s djetetom na ramenima i kip sv. Ivana Krstitelja. U spisima je također poznata komunikacija kipara sa naručiteljem od kojih se zna i cijena isplate kipara od 290 dukata.⁵⁶ Ovaj oltar naposljetku nije očuvan te je na njegovu mjestu kasnije podignut manji oltar kipara Pietra Fantonija iz Gremone, kojeg su krasili Cabiancini kipovi sa prethodnog oltara.⁵⁷ No, znajući ove

⁵² Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995., str. 93

⁵³ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 146

⁵⁴ Radoslav Tomić, *Novi doprinosi oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji, u: Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 38, 1999. – 2000., str. 291

⁵⁵ *Ibid.*, str. 291

⁵⁶ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 147

⁵⁷ *Ibid.*, str. 149

arhivske podatke može se preciznije zaključiti korespondencija ova dva kipara i njihova suradnja na zadarskom oltaru. Drugim riječima, prijedlog kojeg autori prilikom rasprave o Cabiancinoj i Vivianijevoj suradnji u konačnici iznose je plauzibilan: „na temelju ove arhivski dokumentirane veze između dvojice majstora, jasniji je i kasniji Cabiancin angažman na kiparskom opremanju Vivianijeva oltara Presvetog Sakramenta u zadarskoj katedrali iz 1719. godine“

Nakon ostvarenja oltara Presvetog sakramenta u zadarskoj katedrali, samo godinu kasnije, 1720. godine, započinje gradnja sadašnjeg oltara Presvetog Sakramenta u crkvi Svetog Šime u Zadru. Ovaj oltar premješten je iz samostanske crkve Svetog Dominika u katedralu zbog zatvaranja samostana.⁵⁸ Cabianca za ovaj oltar izrađuje dva monumentalna anđela iz pietre tenere. Prvi anđeo (sl. 20) postavljen je u pokretu, sa skupljenim rukama u zanosu te desnim krilom u zraku, kao da će poletjeti. Drugi anđeo (sl. 21) isto tako je postavljen u zanosu, u kontrapostu i sa rukama sklopljenim na prsima, kao da se naginje u nazad, a krila su mu spuštena za razliku od prvoga anđela. Oba anđela imaju otvorena usta, što kipar na svojim djelima često koristi za postizanje teatralnosti i izrazitiji doživljaj emocije. Draperija anđela odlikuje se plitkim naborima te je Cabianca postigao izrazitu dinamičnost. Damir Tulić i Mario Pintarić usporedili su kipove anđela iz crkve Sv. Šime s onima iz klaustara crkve Santa Maria Gloriosa dei Frari u Veneciji, gdje je Cabianca ostvario vrlo slična djela 1714. godine. Prema tome može se zaključiti kako je Cabianca već imao svoju shemu prema kojima je izradio anđele za oltar Presvetog Sakramenta u crkvi Svetog Šime. Također, autori isto tako dolaze do analogije ovih anđela sa skupinom anđela u crkvi Ognissanti u Pellestrini. Osim toga što su izrađeni iz istoga kamena, autor uviđa veliku sličnost u impostaciji i izvedbi krila te draperiji i oblikovanju lica.⁵⁹ Također, autori atribuiraju Cabiancinoj radionici skupinu kipova koja se sastoji od dva klečeća putta i dva mramorna kerubina sa oltara Presvetog Sakramenta u crkvi sv. Šime isto tako zbog sličnosti sa prethodnim djelima.⁶⁰

⁵⁸ Ibid., str. 155

⁵⁹ Tulić, D., *Per Francesco Cabianca in Praesidium Venetorum - Templum Apparitionis Beatae Mariae Virginis a Pellestrina*, „Arte Documento“, 25, 2009, str. 193

⁶⁰ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 155

7. Kasna djela i kiparev doprinos umjetnosti baroka

Camillo Semenzato donosi podatke kako Cabianca radi nekolicinu djela u Veneciji i okolici. Naime, 1711. godine za crkvu Santa Maria Gloriosa dei Frari, kipar izrađuje tri velika mramorna reljefa koje odlikuju prizori Raspeća, Skidanja s križa i Oplakivanja. Također, za sakristijski oltar 1714. godine izvodi četiri velika kipa anđela te svetce u klastru. U Veneciji radi značajni kip Bellone na ulazu u Arsenal. U jezuitskoj crkvi niše popunjava svojim kipovima Ivana Evanđelista i sv. Jakova sa sv. Andrijom na vrhu ograde.⁶¹ Za zabat crkve Santi Simeone e Giuda izrađuje reljef mučeništva svetaca zaštitnika. Također, za crkvu San Simeone Piccolo izrađuje reljef Mučeništva svetih.⁶²

U kasnijim djelima mletački kipar postepeno mijenja svoj stil izvedbe kipova. Naime, reljef Skidanja s križa zbog svoje plošnosti kasnije će uvelike utjecati na reljef *Ecce Homo* venecijanske crkve Il Redentore.⁶³ Kasnji radovi iz predjela Venecije i Padove nisu više toliko detaljni poput ranijih radova. Nakon kraja drugoga desetljeća, kipar više nije dobivao značajnije narudžbe. Godine 1728. prima narudžbu za skupinu kipova na oltaru Giorgia Massarija (Venecija, 1687. – Venecija, 1766.).⁶⁴ Nakon ovoga, Temanza ističe kako je zatvorio radionicu u Veneciji i otišao u Goriziu. Pokušavao je pronaći posao u Goriziji i Padovi, ali bez mnogo uspjeha te naposljetku, umire u siromaštvu. U konačnici, poput drugih importiranih mletačkih kipara u ovome razdoblju koji su prvenstveno započeli svoj rad u Veneciji i okolici, Cabianca ostavlja neizbrisiv trag u Dalmaciji i Kotoru.

⁶¹ Semenzato, C., *La scultura veneta del Seicento e del Settecento*. Venezia 1966, str. 41

⁶² Ibid., str. 41

⁶³ Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., str. 154

⁶⁴ Ibid., str. 157

8. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je detaljnije prikazati život i mletačkog kipara Francesca Cabiance i njegovo djelovanje na Jadranu. Povjesničari umjetnosti koji su uvelike bili spomenuti u ovome radu, proučavajući ovoga kipara su značajno doprinijeli za daljnje proučavanje importiranih i lokalnih umjetnika. Cabiancin doprinos altaristici i skulpturi od iznimne je važnosti za baroknu umjetnost u Hrvatskoj. Primjeri oltara koje kipar ostavlja u Kotoru, Dubrovniku i u Zadru predstavljaju izniman doprinos sakralne barokne umjetnosti koja dostiže internacionalnu razinu. Ključna djela koja su bila detaljno analizirana u radu i koja čine mletačkog kipara vrsnim su relikvijarij katedrale sv. Tripuna u Kotoru, glavni oltar sv. Klare u Kotoru i skulptura na oltaru Presvetog Sakramenta u zadarskoj katedrali. Cabiancin kiparski opus ističe se izrazitom dekorativnošću i elegantnošću. Težnja za postizanjem dinamičnosti i teatralnosti primjećuje se na skulpturama anđela iz crkve sv. Šime i u župnoj crkvi u Cinto Caomaggioreu. Inspiriran djelima svojih suvremenika Parodija i G. Bonazze, te prethodnikom Le Courtom, stvara svoj prepoznatljiv izričaj kao jedan od originalnijih venecijanskih kipara ranog 18. stoljeća

9. Popis literature

1. Benuzzi, F., *Committenze europee di scultura veneziana nel Settecento*. Una panoramica e alcune ipotesi di lavoro, RIHA Journal 0101, 2014, Special Issue "Collecting Italian Art North of the Alps"
2. De Grassi, M., *Francesco Cabianca e la prima attività veneziana di Pietro Baratta*, in Francesco Robba and the Venetian Sculpture of the Eighteenth Century. Papers from an International Symposium, Ljubljana, 16-18 October 1998, Janos Höfler (a cura di), Lubiana 2000
3. Guerriero, S., *Scultura veneziana del Settecento*. I Atto, in Canaletto & Venezia, catalogo della mostra (Venezia, Palazzo Ducale) a cura di Alberto Craievich, Milano 2019
4. Klemenčič, M. *I contratti di garzonato degli scultori, lapicidi e intagliatori veneziani (I)*, Acta historiae artis Slovenica, 7, 2002
5. Milošević, M., *Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 1959, 11
6. Milošević, M., *Konte Stjepan Raković, mecena Cabiankinog glavnog oltara u crkvi sv. Josipa u Kotoru*, Istorijski arhiv – Kotor, 16/17
7. Marković, V., *Crkve u Dalmaciji 17. i 18. stoljeća – prošlost i promjene*, HAZU, Gliptoteka, Zagreb, 2018
8. Marković, I. Matejčić, D. Tulić, *Kiparstvo od 14. do 18. stoljeća = Scultura dal XIV al XVIII secolo*, Pula: IKA - Istarska kulturna agencija, 2017
9. Prijatelj, K., *Cabiankin oltar u crkvi sv. Jakova na Višnjici u Dubrovniku*, Filozofski fakultet u Zadru Sveučilišta u Splitu, 12-13/1988-1989
10. Prijatelj, K., *Barok u Dalmaciji*, u: Anđela Horvat; Radmila Matejčić; Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1982., str. 651 – 902.
11. Semenzato, C., *La scultura veneta del Seicento e del Settecento*, Venezia, Alfieri, 1966.

12. Seražin, H. i Klemenčič, M., *I contratti di garzonato degli scultori, lapicidi e intagliatori veneziani* (I), Acta Historiae Artis Slovenica 7, 2002
13. Temanza, T., *Zibaldon* (a cura di N. Ivanoff). Venezia-Roma 1963.
14. Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000)
15. Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995
16. Tomić, R., *Kiparstvo II: od XVI. do XIX. st.* (Umjetnička baština zadarske nadbiskupije), Zadar, Zadarska nadbiskupija, 2008.
17. Tomić, R., *Barokna skulptura u jadranskoj Hrvatskoj*, *Hrvatska umjetnost - povijest i spomenici*, u: Pelc, M., Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga d.d., 2010
18. Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, Ars Adriatica 10/2020.
19. Tulić, D., *Nepoznati anđeli Giuseppea GropPELLIJA u Zadru i nekadašnji oltar svete Stošije u Katedrali*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Ars Adriatica 6/2016
20. Tulić, D., *Per Francesco Cabianca in Praesidium Venetorum - Templum Apparitionis Beatae Mariae Virginis a Pellestrina*, „Arte Documento“, 25, 2009
21. Tulić, D., *Le opere dei Bonazza sulla costa orientale dell'Adriatico*, u: Carlo Cavalli, Antonio Bonazza e la scultura veneta del Settecento Atti della Giornata di studi Padova, Museo Diocesano, 2013
22. Tulić, D., *Prilozi za Bernarda Tabacca i nota za Giovannija Toschinija i Francesca Cabiancu*, u: *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 47, 2011., str. 98 – 119
23. Tulić, D., *Spomenik ninskom biskupu Francescu Grassiju u Chioggi: prilog najranijoj aktivnosti venecijanskog kipara Paola Callala*, u: Ars Adriatica, 4, 2014., str. 335 – 346
24. Wittkower, R., *Art and Architecture in Italy 1600 to 1750*, Harmondsworth (Pelican), 1972

25. https://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-cabianca_%28Dizionario-Biografico%29/
(stranica posjećena: 3. lipnja, 2021.)

10. Popis reprodukcija

Slika 1. Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719. (preuzeto: https://www.wikiwand.com/sh/Zadarska_katedrala 2. rujna, 2021.)

Slika 2. Francesco Cabianca, Sv. Marko, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719. (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 2. rujna, 2021.)

Slika 3. Francesco Cabianca, Sv. Matej, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719. (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 2. rujna, 2021.)

Slika 4. Francesco Cabianca, Sv. Ivan, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719. (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 2. rujna, 2021.)

Slika 5. Francesco Cabianca, Sv. Luka, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719. (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 2. rujna, 2021.)

Slika 6. Paolo Callalo, Pietà, središnja niša oltara Presvetog Sakramenta, katedrala Svete Stošije, Zadar (preuzeto: Tulić, D. *Spomenik ninskom biskupu Francescu Grassiju u Chioggi: prilog najranijoj aktivnosti venecijanskog kipara Paola Callala*, *Ars Adriatica* 4/2014., 2. rujna, 2021.)

Slika 7. Oltar benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici (preuzeto: Prijatelj, K., *Cabiankin oltar u crkvi sv. Jakova na Višnjici u Dubrovniku*, Filozofski fakultet u Zadru Sveučilišta u Splitu, 12-13/1988-1989, 4. lipnja, 2021.)

Slika 8. Francesco Cabianca, Mramorni relikvijarij katedrale sv. Tripuna (preuzeto: <http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/o-radu-francesca-cabiance-u-mocniku-katedrale-svetoga-tripuna> 4. lipnja, 2021.)

Slika 9. Francesco Cabianca, Otkidanje glave sv. Tripuna, mramorni reljef (preuzeto: <http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/o-radu-francesca-cabiance-u-mocniku-katedrale-svetoga-tripuna> 4. lipnja, 2021.)

Slika 10. Francesco Cabianca, Mučenje sv. Tripuna, mramorni reljef (preuzeto: Milošević, M., *Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 1959, 11, 4. lipnja, 2021.)

Slika 11. Francesco Cabianca, Smrt Sv. Tripuna, mramorni reljef (preuzeto: Milošević, M., *Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 1959, 11, 4. lipnja, 2021.)

Slika 12. Francesco Cabianca, Glavni oltar u crkvi sv. Klare (preuzeto: <http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/oltar-francesca-cabiance-u-crkvi-svete-klare-u-kotoru> 4. lipnja, 2021.)

Slika 13. Francesco Cabianca, Glavni oltar u crkvi sv. Josipa (preuzeto: Milošević, M., *Konte Stjepan Raković, mecena Cabiankinog glavnog oltara u crkvi sv. Josipa u Kotoru*, Istorijski arhiv – Kotor, 16/17, 4. lipnja, 2021.)

Slika 14. Francesco Cabianca, Terakotni model s prikazom bičevanja svetog Tripuna (preuzeto: Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., 4. lipnja, 2021.)

Slika 15. Francesco Cabianca, Oltar sv. Ante Padovanskog u crkvi sv. Klare (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 4. lipnja, 2021.)

Slika 16. Francesco Cabianca, Oltar sv. Frane Paulskog u crkvi sv. Klare (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 4. lipnja, 2021.)

Slika 17. Francesco Cabianca, Svetohranište u franjevačkoj crkvi sv. Antuna u Perastu (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 4. lipnja, 2021.)

Slika 18., Bortolo Modolo, Reljef Navještenja u svetištu Gospe od Škrpjela (preuzeto: Tomić, R., *Novi doprinosi o oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38 (1999/2000), 4. lipnja, 2021.)

Slika 19. Francesco Cabianca?, Glavni oltar crkve Gospe od Zdravlja (Preuzeto: Tomić, R., *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995, str 88., 4. lipnja 2021.)

Slika 20. Francesco Cabianca, Anđeo, Sveti Šime, Zadar (preuzeto: Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., 2. rujna, 2021.)

Slika 21. Francesco Cabianca, Anđeo, Sveti Šime, Zadar (preuzeto: Tulić, D. i Pintarić, M., *Antonio Michelazzi i Francesco Cabianca: nova djela u Italiji i Hrvatskoj*, *Ars Adriatica* 10/2020., 2. rujna, 2021.)

11. Reprodukcije

Slika 1. Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719.

Slika 2. Francesco Cabianca, Sv. Marko, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719.

Slika 3. Francesco Cabianca, Sv. Matej, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719.

Slika 4. Francesco Cabianca, Sv. Ivan, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719.

Slika 5. Francesco Cabianca, Sv. Luka, Oltar Presvetog Sakramenta, katedrala sv. Anastazije (Stošije), Zadar, 1719.

Slika 6. Paolo Callallo, Pietà, središnja niša oltara Presvetog Sakramenta, katedrala Svete Stošije, Zadar

Slika 7. Oltar benediktinske crkve sv. Jakova na Višnjici

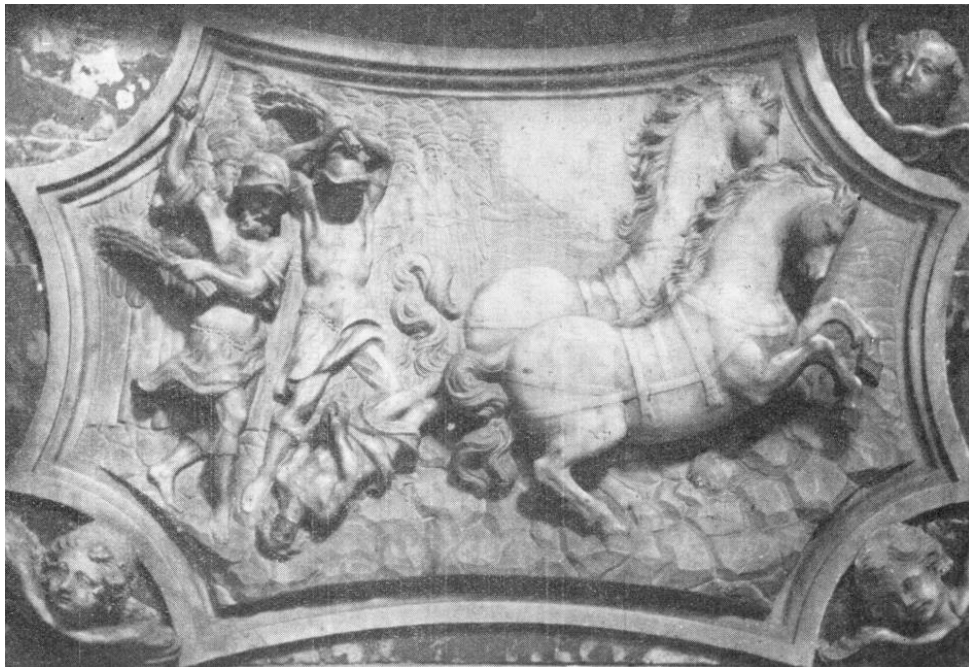
Slika 8. Francesco Cabianca, Mramorni relikvijarij katedrale sv. Tripun

Slika 9. Francesco Cabianca, Otkidanje glave sv. Tripuna, mramorni reljef

Slika 10. Francesco Cabianca, Mučenje sv. Tripuna, mramorni reljef

Slika 11. Francesco Cabianca, Smrt Sv. Tripuna, mramorni reljef

Slika 12. Francesco Cabianca, Glavni oltar u crkvi sv. Klare

Slika 13. Francesco Cabianca, Glavni oltar u crkvi sv. Josipa

Slika 14. Francesco Cabianca, Terakotni model s prikazom bičevanja svetog Tripuna

Slika 15. Francesco Cabianca, Oltar sv. Ante Padovanskog u crkvi sv. Klare

Slika 16. Francesco Cabianca, Oltar sv. Frane Paulskog u crkvi sv. Klare

Slika 17. Francesco Cabianca, Svetohranište u franjevačkoj crkvi sv. Antuna u Perastu

Slika 18. Bortolo Modolo, Reljef Navještenja u svetištu Gospe od Škrpjela

Slika 19. Francesco Cabianca?, Glavni oltar crkve Gospe od Zdravlja

Slika 20. Francesco Cabianca, Anđeo, Sveti Šime, Zadar

Slika 21. Francesco Cabianca, Anđeo, Sveti Šime, Zadar